

SREČANJA

MILIVOJ SLAVIČEK

Ukvarjamo se samo z eno stvarjo: nesmislu dajemo smisel. V tem je vse naše delo; bodimo bolj žalostni kot ponosni.

(M. Slaviček, Niz A/1 v ciklu Nizovi)

Milivoj Slaviček (rojen v Čakovcu 24. oktobra 1929. leta), pesnik srednje generacije, katere najboljši predstavniki so — zbrani okoli časopisa *Krugovi* (1952—1958) — dajali povojni hrvaški književnosti nove vitalne smernice, ki so bile različne in nasprotno tistim iz umetniško slabšega obdobja socialističnega realizma, ima v kompleksu sodobne hrvaške poezije samosvoj in izjemen položaj. Njegovo pesniško delo je obsežno in zaokroženo glede na kontinuiteto v razvoju pesniške senzibilnosti ter človeške osebnosti, to pa ne pomeni, da je že tudi končano, ker pesnik neprestano razodeva in potrja svojo navzočnost v času in prostoru. S pesniškim prvencem se je Slaviček pojavil že leta 1946 in je odtlej objavljajal v skoro vseh jugoslovanskih časopisih in časnikih (*Mladost*, *Mladinska revija*, *Republika*, *Hrvatsko kolo*, *Krugovi*, *Književnik*, *Forum*, *Književnost*, *Stvaranje*, *Savremenik*, *Letopis Matice srpske*, *Književne novine* idr.), medtem ko mu je prva pesniška zbirka izšla 1954 pod naslovom *Zaustavljena pregršt* (Zaustavljeno prgišče). Tej so sledile knjige: *Daleka pokrajina* (Daljna dežela) 1957, za katero je dobil nagrado mesta Zagreba, *Modro večje* (Večerna modrina) 1959, *Predak* (Prednik) 1963 in *Nočni autobus ili naredni dio cjeline* (Nočni avtobus ali naslednji del celote) 1964. Čeprav je v njegovih prvih dveh pesniških zbirkah (a zlasti v *Zaustavljenem prgišču*) čutiti utrip tradicije (njenih najboljših predstavnikov), zato pesniški izraz ni homogen in enoten ter so motivi različni, je vendar v njih že opazen značilni motivno-izrazni in spoznavni koordinantni sistem. V jeziku, ki je preprost, koncizen, naraven, govorjen in skoraj vsakdanji, pripoveduje ta poezija o svojih bivanjskih iskanjih, vodi pogovor z bralcem o smislu in o bistvu človekove usode v današnjem času in — krčevito vrasla v sodobnost — odgrinja posamezne življenjske plasti. Glede na navzočnost eksistencialnih in ontoloških vprašanj, glede na iskanje smisla v vsem, kar je okoli nas in v naši duševnosti, v pojavnosti in v človekovi imanenci, je M. Slaviček povezan tako kakor z najvidnejšimi predstavniki svojega pesniškega rodu (Slavko Mihalić in Vlado Gotovac), tudi z najmlajšo generacijo hrvaških pesnikov, ki so rojeni nekako med leti 1956 in 1943, ter šele snujejo svoj pesniški svet in oblikujejo svoje individualne ustvarjalne fiziognomije (Dubravko Horvatić, Nikica Petrak, Mate Ganza, Igor Zidić, Zvonimir Mrkonjić idr.).

V primeri z omenjenim srednjim in mlajšim rodом hrvaških pesnikov, ki (ob nujnih izjemah) v pesniškem izrazu naglašajo sestavine iz kategorije filozofskega mišljenja, iz česar kdaj pa kdaj nastane neavtentičnost, nekoherentnost in prevelika natopljenost z aforizmi in modroslovjem zlasti v — sicer dobri — poeziji V. Gotovca, pa M. Slaviček spleta svoje pesniško tkivo iz podob, ki jih opazuje, oživlja in zлага v posebne odnose. Te podobe so vzete iz življenja, iz vsakdanjosti, z ulic mesta, ki ni določeno, iz srečanj

in iz neštetihi podrobnosti. Pesnik gleda stvari in človeka, jih osmišlja v spoznanju in — pesniški pristen z njimi — z njihovo pomočjo sugerira določeno svojo misel. Zagledan je v človeka in v predmetni svet, išče njuno bistvo in hkrati odkriva bistvo našega odnosa nasproti njim (nasproti stvarem in nasproti zasluženim bitnostim).

Pesniškega sveta M. Slavička ni mogoče klasificirati po motivih ali po tematičnih enotah, ker bi kaj takega pomenilo nasilje nad življenjem in iskanjem te poezije. Slaviček ni pesnik minljivosti, čeprav je ta motiv v njegovem pesništvu doživljen in navzoč. Enako ni niti pesnik ljubezni niti pesnik mesta in življenja v njem. Slaviček samo poskuša iz totalitete stvarnosti in pojavnosti, v katerima je on človeško in pesniško angažiran, razbrati bistveno; poskuša v prazninah in v razpokah sodobnega življenja zaslužitati polnost ter odkriti usodnost v minevanju in gibanju. Želel bi začutiti globlji smisel v času, najti med skrajnico smrti in med skrajnico življenja položaj človeku, ki je — preprosto rečeno — vržen v določeno mesto, v sobo, v kavarno ali na ulico. Mesto je M. Slavičku okvir za dogajanje in zunanja razsežnost življenja. To mesto ni konkretno, marveč katerokoli mesto v veselju in v času; mesto, ki ga pogosto pritiska dež, in mesto, v katerem je človekova osamljenost dovolj velika (prav zato je to prizorišče pesniku tako priraslo k srcu).

V mestnem okolju sta gibanje in zveza med človekom pa stvarjo bolj živi; zato so določene plati življenja bolj intenzivne, a iskanje ravnotežja bolj krčevito in manj uspešno. Mesto, ki je prizorišče Slavičkove poezije, je pogosto podoba za življenje samo, natančneje, za človekovo ujetost v življenje, iz katerega ni mogoče oditi, ampak se je v njem treba gibati v skladu s poznanimi in nepoznanimi zakoni. V življenju je popolni gospodar čas, s katerim se človek spopada. Odnos med obema je gibljiv in trčenja so neizogibna. Vse to traja, dokler se po nekakšni nujnosti, usodi ali zaradi nesporazuma pač ne pretrga in izgine v temo. Slaviček ne toži ob vseobči minljivosti, marveč občuti zgolj tesnobo v razrešitvi tistih značilnosti, ki jih ima minevanje. S časom računa kot z emanacijo življenja: le-to pa je treba osmisлити, ker je najtesneje povezana s človekovim bistvom. Odkriti velja skrivnost, zakonitost in smisel omenjene zveze. Človek je merilo časa in čas je merilo človeka. Življenje je pravzaprav sestavljeno iz odnosa med človekom in časom, katerega poezija preobraža v trajnost, in iz odnosa človeka nasproti človeku.

Ljubezen v Slavičkovi poeziji ni preveč naglašena, čeprav se vanjo vedno znova vrača, ker mu pomeni sestavni del življenja. Ljubezen ni idealizirana, vendar lahko postane ravnovesje časa, oaza nadčasnosti, osmislitev in merilo življenjskih obdobij. Kljub temu pa je ljubezen pesniku najbolj pogosto slovo in osamljenost; še en dokaz razdalje, ki loči sicer bližnje ljudi, samo draga arija v vrstah pozabljenj in minevanj. Skratka, Slaviček v svojem pesništvu ne prestopa išče ravnotežje med zanosom in med vsakdanjostjo, kakor je zanj dobro zapisal Branko Miljković. Ta odnos med zanosom in med vsakdanjostjo je v spoznavnem pogledu pravzaprav osnovni konstitutivni element Slavičkove poezije. Pesnik si je postavil temeljno nalogo, da v svetu, ki nas stalno spremlja, odkrije poezijo in lepoto. S svojim pesništvom je ponovno razkril, kako vse lahko je ali postane izvir pesniškemu navdihu. Za ustvarjalca ni majhnih stvari ali nepesniških motivov, saj so stvari vendarle takšne, kot jih vidimo ali čutimo. Obstajata veličina in globina človeškega ter duhovnega v človeku. Lepota ni nadnaravna platonska ideja, ampak je v nas samih, v odnosih med

ljudmi in v stvarih. Treba jo je le odkriti, pokazati in darovati človeku. V tem sta smisel in humanost pesniškega poslanstva za življenje. Čim bolj so v zunanjem svetu opazljiva neskladja, tem bolj krčevita in zanosna je pesnikova slava po lepoti. Odkrivanje lepote se realizira v ustvarjalnem postopku, a vezano je za proces odkrivanja bistvenega, za spoznavno trpljenje, ko se v človekovi ustvarjalnosti pojavijo trenutki intuitivne in intelektualne zbranosti, v kateri se razmika pojavnost in se odkrivajo prej neslutene razsežnosti.

Vse omenjeno velja uskladiti in razvrstiti v odnose in zveze. V vsakdanjih prostorih in v odnosih določenega časa pesnik poskuša vzpostaviti bitnost splošno človeške in nadčloveške usode. Iz empirijske stvarnosti v svoji poeziji ustvarja nekakšno metafiziko življenja. Pesnik potemtakem ni samo bitje, ki čuti in zapaža, ampak je predvsem bitje, ki misli. Slavičkova meditativnost torej ni samo zunanji, na prvi pogled opazen element njegove poezije. Meditativnost je kakovost, ki je v njegovi ustvarjalnosti implicitna in zato globlja. Pesnik ne premišljuje v pesmi, ampak s pesmijo samo, to je s sestavinami, ki so immanentne njeni strukturi. Takšen postopek daje njegovi poeziji slojevitost. Sleherna posrečena podoba ali zaporedje detajlov iz vsakdanjega življenja, ki so lahko izraženi s prévertovsko brezbriznostjo, krije v sebi določen smisel, ki odkriva pesnikov svetovni nazor in njegovo tesnobo ob praznini sodobnega sveta. Razpoke, ki jih pesnik občuti, spoznanja in prekletstvo v iskanju bistvenega, zaustavljanje pred vprašanji življenja (kot procesa), sveta in časa, Slavička pogosto privedejo tik do roba deziluzije in nesmisla. Njegova poezija bi bila poezija nesmisla in tesnobe, ogroženosti človeka in človeškega v navzkrižjih sveta in ironije ob svojem obupavanju, ko v pesniku ne bi živela trdna vera v ustvarjanje, v poezijo, v katero se ne zateka, marveč z njo zmaguje, v poezijo, ki je lepota in odkletev, vera v mogočega človeka in v prostorja humanosti, kar vse s svojo poezijo Slaviček napeto išče in zanosno ustvarja. Pesnik se kar romantično kljubovalno upira banalnemu, praznemu, odtujenemu, zmaterializiranemu in institucionaliziranemu svetu; ponosen je na svojo samoto, se mu roga, saj ve, da se iz tega spopada (iz spopada in iz neskladnosti vedno in sploh) rojeva pesem. (V tem pogledu so značilna pesniška besedila: *Spijete kakav jesí. Ríjeka í ja smo u neprijateljstvu in I još smo jednom duǵo razgovarali ja í ríjeka.*)

M. Slaviček kot ravnotežje takšnemu svetu, ki ga ima in s katerim se ne strinja, postavlja prostore in težnje duha, intenzivno in resnično življenje, človečanski etos v whitmanovsko širokem bratstvu med ljudmi. O tem govori njegova antologijska pesem *Vrijeme je da se dogadja napokon čovjek*, za katero je srbski pesnik B. Miljković nekoliko pesniško zanosno, toda pravilno izjavil: «Pesem *Vrijeme je da se dogadja napokon čovjek* bi se vsi mi morali naučiti na pamet namesto že davno pozabljenega očenaša».

Iskanje bistvenega v času ter na področjih življenja in sveta, vizija počlovečenega človeka, težnja za pristnostjo v medčloveških odnosih, strah pred praznoto sveta, tesnoba in nekakšna sodobna žalost v samoti — to so temeljni spoznavni in emotivni tokovi, ki jih razkriva pesniško iskanje M. Slavička. V območju teh iskanj obstajajo različni odtenki. Pesnik namreč neprestano prehaja od verovanja do nesmisla ali ničevosti, a se od tod spet vrača nasprompti upanju v nekaj, kar sluti med trenutki pesniške in človeške zbranosti.

Nina Aleksandrov-Pogačnik